

Olycksförebyggande åtgärder inom byggnadsindustrin

HANS FREDIN, PETER GERDMAN, JAN THORSON:

Arbetsolyckor i byggnadsindustrin

Studentlitteratur 308 s, ca kr 20: — inkl moms

I denna rapport beskrivs 303 inträffade olyckor inom byggnadsindustrin. Utöver en litteraturoversikt över olycksfallsforskning ges detaljerade förhållanden kring de inträffade olycksfallen. Rapportens förtjänster ligger dels i denna översikt samt de lärrika fallbeskrivningarna. Dessutom diskuteras en lång rad preventiva åtgärder, såsom tekniska åtgärder, åtgärder riktade mot människan, åtgärder gällande organisatoriska förhållanden, gällande fackligt-ekonomiska förhållanden, ekonomiskt-politiska förhållanden.

Boken utgör ett utmärkt exempel på en systematisk epidemiologisk studie av inträffade olycksfall och bidrar till att skaffa det faktaunderlag som idag i stor utsträckning saknas inom arbetsolycksfallsforskningen.

Olyckor har nämligen naturliga orsaker, "vilka dessutom kan definieras. Den hänvisning till gudomliga eller demoniska makter, som ordet 'olycka' står för —

liksom i någon mån de vardagliga betydelserna ordet har, tex oförutsebart och oundvikligt, visar att den magiska, fatalistiska klangen ej tonat bort".

Boken rekommenderas för alla som arbetar inom företagshälsövård och inom arbetarskyddet.

Leif Svanström

Sågverksarbetaren — mest olycksdrabbad

BENGT AGER M FL:

Arbetsmiljön i sågverk

En tvärvetenskaplig undersökning

Arbetarskyddstyrelsen 1975

Sågverk, hyvlerier och annan trävaruindustri är, enligt Sveriges officiella statistik, en olycksdrabbad näringsgren, både beträffande frekvens och olyckornas svårhet. Inom näringsgrenen tycks sågverk vara den delbransch som är mest utsatt för olycksfall. Detta och många andra förhållanden i sågverksarbetarens arbetsmiljö belyses i en intressant och tankeväckande utredning av arbetsmiljön i sågverksindustrin 1972—73.

ARBETSMILJÖN I SÅGVERK är en tvärvetenskaplig undersökning som utförts av Träbranschernas ergonomigrupp. Förutom en utförlig resultatredovisning från en undersökning av arbetsmiljön i sågverksindustrin innehåller rapporten också konkreta åtgärdsförslag och i vissa fall även resultaten av utförda åtgärder i det uppföljningsprogram som fortfarande pågår.

Projektet omfattar en huvudundersökning, i vilken ergonomigruppen gått igenom 15 sågverk i landet, och vissa specialundersökningar som innebär fördjupade studier av särskilt viktiga problemområden. Huvudundersökningen har omfattat sådana

delundersökningar som fysisk miljö, arbetsplatsutformning, olycksfall och olycksfallsrisker, sociala och psykologiska aspekter samt hälsotillstånd.

Den allmänna debatten om arbetslivets villkor har på senare år varit intensivare än någonsin. I diskussionen har arbetsmiljöfrågorna kommit att inta en central plats. Hur ser då sågverksarbetarens arbetsmiljö ut? Enligt undersökningen varierar arbetsmiljön beroende på yrkesarbetets karaktär, dvs beroende på om man är sågare, sorterare, justerare, torkskötare e.d. Även sågverkets storlek har betydelse. För stora sågverk redovisas höga olycksfallssiffror.

Låt oss granska tex en justerarens arbetsförhållanden såsom de kartlagts i undersökningen. Justerarens arbete består i att stå vid en transportör som matar fram virket på tvären och bedöma varje virkesstyckes kvalitet, samt kapa det i längder. Krav på hans yrkeskunskap vad kvaliteten på trävaror beträffar är höga. Justeraren arbetar ofta stående med låsta arbetsställningar och ensidiga rörelser p g a manöverpulperternas och reglagens placering och p g a att man vänder eller drar ut virke manuellt. Justeraren tillhör den yrkeskategori i branschen som är mest utsatt för *hörselskadligt buller*. För *samtalsstörande buller* är justeraren utsatt 60 % av arbetstiden. *Besvärssupplevelsen* i förhållande till bullerdosen tycks också vara särskilt stor för denna yrkeskategori, vilket kan bero på den stora mängden bullerkällor som tex kapklingsor, transportörer och luftventiler. Anmärkningsvärt är att så många arbetare *besvär*as av drag. Detta gäller särskilt i justerverken. Dessutom *besvär*as hälften av dem som arbetar inomhus av *hög värme* under sommaren. 75 % av personalen i justerverken *besvär*as av *damm*. Be-

lysningsnivåerna är långt under rekommenderade värden på huvudparten av arbetsplatserna. Bländning från oavskärade ljuskällor förekommer ofta. Därför har *ljusförhållandena* klassats som "dåliga" eller "mycket dåliga" på 95 % av arbetsplatserna.

Undersökningen av arbetsplatsernas utformning visar bl a att justerarna i betydligt större omfattning upplever *obekvämheter i arbetsställningarna* jämfört med bedömd obekvämheter. Även när det gäller upplevd *fysisk ansträngning* intar justerare en framskjuten placering.

Att den fysiska arbetsmiljön så noga har redovisats är betydelsefullt. Än viktigare är dock att även det psykologiska arbetsinnehållet för de ca 700 sågverksarbetarna som deltagit i undersökningen har analyserats. Om sågverksarbetet i allmänhet kan enligt analysen sägas att arbetet karaktäriseras av små kvalifikationskrav, korta arbetscykler, liten variation, små möjligheter att kommunicera med arbetskamraterna och små möjligheter att påverka produktionsmängd och produktkvalitet. Faktorer som arbetstempo, arbetsinnehåll, styrning, kontaktmöjligheter och upplevd trivsel påverkar inte endast välbefinnande och komfort utan också hälsotillståndet. Tunga dammiga, ensidiga, kontaktförsvårande arbeten ger upphov till psykisk påfrestning, stress, dålig trivsel hos den anställde vilket i sin tur kan tänkas förstärka upplevelsen av olika hälsobesvär.

Undersökningens styrka ligger i att man mot bakgrund av den utförliga och inträngande beskrivningen av sågverksarbetarens arbetsmiljö kommer med konkreta förslag till åtgärder i form av praktiska råd och anvisningar. Ergonomigruppen började redan i ett tidigt skede av projektet att sprida konkreta åtgärds-

förslag till branschen genom artiklar i fackpressen, praktiska handledningar m.m. Konkreta åtgärder prövas och utvärderas på ett flertal sågverk.

Bortsett från det självklara kravet på att slopa ackordslönen har från socialpsykologisk synpunkt föreslagits sådana förändringar som förbättrad introduktion och information, arbetsväxling samt ökat inflytande för de anställda. Åtgärder som i och för sig är välmotiverade. Utredningens uppdrag har naturligtvis inte omfattat alla tänkbara aspekter på hur man kan förbättra arbetsmiljön i sågverk, utan man behandlar problemen på symtomnivå, dvs i form av åtgärder inriktade på individen.

Eftersom arbetsmiljöfrågor är mycket komplexa och behöver angripas på många plan samtidigt saknar man ändå en inriktning på mera grundläggande orsaker till varför sågverksindustrin trots god vinstutveckling inte har sanerat osäkra och riskfyllda arbetsmiljöer.

Ulla Rössner

Marxistiska sjukdomsförklaringar

MICHAEL SCHNEIDER:

Samhället som sjukdom

Till kritiken av den borgerliga psykologin

Rabén & Sjögren 264 s

Denna bok är indelad i tre delar. Författaren, som själv är marxist, försöker i första delen finna vad i psykoanalytisk teori som är samstämmigt med marxistiska tankegångar och kan användas i klasskampen för samhällsförändringar. I bokens andra del fjärrskådas psykoanalysens "borgerliga ideologi" och framhålles dess begränsningar. I den avslutande delen ifrågasättes de

nuvarande sjukdomsbegreppen inom i synnerhet psykiatrin.

Författaren ser övergripande samhället självt som ett slags sjukdom, som symtom på politiskt och ekonomiskt förtryck. Individens psykiska besvär kan enl honom beskrivas som ett omedvetet uppror och passivt motstånd mot orimliga samhällsförhållanden.

Psykoanalytiska tankegångar detaljanalyseras. Sigmund Freuds roll som samhällskritiker framhålles medan hans människoupfattning ses som alltför tids- och (borgar)klassbunden. Den analytiska behandlingen prioriterar enl Schneider medelklassen med dess språkliga rörlighet och normer. Schneider påstår att psykotiska patienter däremot till övervägande delen rekryteras ur arbetarklassen (el de "proletära skikten"). Psykoanalys lägger stor tonvikt vid individens barndomsupplevelser och känslomässiga reaktioner inför framför allt föräldrarna och personer som påminner om dessa. Schneider menar att i förlängningen av detta ligger risken för att man försöker anpassa patienten till det bestående sociala normsystemet, och analysen drar bort uppmärksamheten ifrån de sociala missförhållanden som påverkar pat.

Den klassiska psykoanalysen kritiseras för att den bara behandlat den sjuke i samhället, inte sett att samhället självt kan vara patologiskt och att terapi kan vara liktydigt med politisk kamp för ett bättre samhälle.

Utvecklingen av neurotiska symtom beskrivs som ett borgarklassprivilegium. Arbetarna, däremot, har enl författaren att fly in i psykosen för att komma ifrån orimliga arbetsförhållanden. Även radikala psykoanalytiskt orienterade psykiatriker som Laing resp Cooper kritiseras för att dessa enl författaren döljer de överordnade sociala orsakerna till ex vis

schizofreni genom att familjen ses som ett isolerat socialt system.

Hela vårt livsmönster präglas så av det kapitalistiska samhällssystemet att vi enl Schneider i hög utsträckning utvecklar ett slags pervers tvångskaraktär. Vi drömmer om lyckan att få köpa och blir efter hand alltmer främmande för (alienerade från) våra ursprungliga behov.

Med andra ord uttryckt: Vi utarmas psykiskt och får en typ av karaktärneuros. Terapi borde vara lika med politik. Endast i den mån psykoanalysen kan bidra till en samhällsförvandling i socialistisk riktning är den värd att bevara.

Författarens synsätt är i och för sig lika extremt som uteslutande biologiska förklaringar till psykiska störningar: Samhället är sjukt och samhället skapar alla psykiska sjukdomar och besvär. Schneider är en betydligt svårare författare att förstå och att låta sig övertygas av än exempelvis Szasz, Laing resp Lohman. I boken framhålls mycket som psykoterapeutiska skolbildningar försummar att ta hänsyn till. Men den bör snarast ses som en debattbok. Ofta framhävs provocerande hypoteser på ett sätt som om de vore självklara sanningar. Bl a den avslutande delen är åtminstone för mig svårbegriplig. Språket är genomgående synnerligen tungt och meningarna mycket långa. Man måste vara mycket välorienterad såväl i psykoanalytisk som i marxistisk teori-bildning för att tillgodogöra sig innehållet.

Anders Dolfe

Böcker till redaktionen

Bengt Borgström, Jan Thorson:

Straffrättskipning vid arbetsolyckor

En undersökning av dödsolyckor i byggnadsindustrin
Institutionen för hygien, Umeå
78 s

Berättelse över hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhet under år 1974

Stockholms läns landsting 140 s

E Patricia McCormick:

Attitudes Toward Abortion

Experiences of Selected Black and White Women
Lexington Books, London 159 s,
£7

Christian von Ferber:

Sociologie für mediziner

Eine Einführung
Springer-Verlag Berlin 218 s

Ulf Ulfvarson:

Prövtagningsstrategi och statistisk utvärdering av resultat vid provtagning och analys av luftföroreningar vid arbetsplatser

Arbetarskyddsverket 34 s

Margit Eklundh, Kerstin Lundblad:

Du och ditt arbete

Om miljö, arbetsanpassning och arbetsteknik för personal i vårdyrken
LTs förlag 83 s, ca kr 32: — inkl moms

Marianne Frankenhaeuser:

Stress, toleransgränser och livskvalitet

Psykologiska institutionen, Stockholms universitet
16 s, kr 10: —

Gunn Johansson:

Etiska problem i psykologisk-pedagogisk forskning

Psykologiska institutionen, Stockholms universitet
27 s, kr 10: —

Bertil Gardell:

Arbetsroll och övriga livsroller

Psykologiska institutionen, Stockholms universitet
15 s, kr 10: —

Eva Nordland:

Från barn till vuxen

Psykologi i bilder
Natur och Kultur 157 s, ca kr 57: — inkl moms

Ken Heap:

Socialt arbete med grupper

Introduktion till en terapeutisk arbetsmetod
Wahlström & Widstrand 75 s

Eszter Körmendi:

Psykisk handikappede

Socialforskningsinstitutet publikation nr 67
Teknisk Forlag, Köpenhamn 260 s, Dkr 47: 15

Åt leve med sclerose

Specialpedagogiske vejledninger
Socialstyrelsen Danmark 26 s, Dkr 4: —